

Har kanon køn?

En væsentlig del af kanonprojektet har været den offentlige debat, det medførte. Med denne vox pop vil *Kvinder, Køn & Forskning* supplere mediernes dækning af diskussionen ved ikke blot at rette henvendelse til projektets hovedpersoner men også til nogle kompetente tilskuere for at stille spørgsmål om in- og eksklusion i en fælles kulturkanon.

De adspurgte er: *Brian Mikkelsen* (konservativ kulturminister), *Majbrit Berlau* (ligestillingsordfører for Enhedslisten), *Morten Hesseldahl* (forfatter, forlagsdirektør og debattør), *Leonora Christina Skov* (forfatter, mag.art. i litteraturvidenskab, kritiker ved Weekendavisen) og *Bjørn Nørgaard* (billedhugger, tidligere professor ved Det Kongelige Danske Kunstakademi og medlem af kanonudvalget for billedkunst).

Spørgsmålene lyder:

1. Hvad er den politiske baggrund (eller de politiske perspektiver) for, at vi skal have en registreret kulturarv lige nu?
2. Hvilken betydning har kanonprojektet for repræsentationen af køn, etnicitet og seksualitet?

3. Hvilke fordele og ulemper er der ved en fælles kulturkanon – og hvordan er forholdet mellem det kanoniserede materiale og resten af den danske kulturarv?

BRIAN MIKKELSEN:

1. I Danmark har vi jo i større eller mindre grad altid registreret vores kulturelle arv, men med den stigende informationsmængde, vi hver dag udsættes for, så bliver det en større udfordring at formidle viden om kulturarven ud til borgerne. Vi kommer let til at føle os kulturelt hjemløse i en tid, hvor informationsstrømmene er enorme, og hvor de elektroniske massemedier er med til at skabe et internationaliseret samfund. At leve i en globaliseret tidsalder gør, at en kulturel ballast er essentiel. Derfor ser jeg meget positivt på, at vores fælles kulturarv nu er sat på dagsordenen.

2. Det har været de syv kanonudvalgs opgave at pege på 12 danske værker, der efter udvalgets mening i særlig høj grad har kunnet give kunstneriske oplevelser til stadig nye generationer. Udvalgene har med andre ord skullet pege på værkerne alene ud fra den kunstneriske kvalitet.

3. Mit håb er, at Kulturkanonen vil give rigtig mange mennesker lyst til at gå på opdagelse i den danske kulturarv. Kulturkanonen rummer kun et udsnit af vores rige og varierede kulturarv, og den er bestemt ikke nogen facitliste over, hvad der er god kultur, men Kulturkanonen giver en god indgang til at beskæftige sig med dansk kultur. At læse, se eller lytte til et kanonværk skal gerne give mod på mere, både med hensyn til at opdage andre kanonværker og med hensyn til at opdage det, der ligger ud over.

Jeg ser med andre ord ikke kulturkanonen som værende ekskluderende i forhold til de værker, der ikke er med på listen. Tværtimod ser jeg kulturkanonen som en

storartet indgangsportal til vores varierede og bredtfaavnende kulturlandskab.

MAJBRITT BERLAU:

1. Kulturminister Brian Mikkelsens kanonprojekt er en syg konstruktion, der skal bruges i værdikampen mod de kulturradikale, men også overfor indvanderne og flygtningene i Danmark.

Enhedslisten har fra søsætningen været modstandere af et projekt, hvor det i sidste ende er staten, regeringen og ganske få håndplukkede mennesker, der skal udvælge en kulturarv, der skønnes bevaringsværdig. Vorherre bevares for noget smagsdommeri og Vorherre bevares for en 'arv' til vores stakkels unger. Jeg kan kun håbe, at det bliver en kulturpolitisk parentes, hvis blivende værdi bliver af mere humoristisk karakter, og som vil blive tilføjet Brians dossier under 'fejltagelser' eller i bedste fald 'bad judgement'.

2. Der var kun 14 kvinder på kanonlisten, og der er kun 73 kvinder ud af de i alt 270 modtagere af den livsvarige kunstnerydelse. 27 % bliver det til, så der er meget, meget langt til en reel ligestilling. Og det er netop hele problemet. Et ofte gentaget dogme er, at muslimerne kan lære om ligestilling i vores danske, demokratiske samfund. Der er bare ikke ligestilling i vores samfund. Der er ikke ligeløn, og der er ikke ligelig repræsentation i politik, foreninger, erhvervs-liv osv. Netop Brians kanon og finanslovs-ydelserne understreger, at der er langt igen, indtil vi kan fortælle, at vi lever i et land med ligestilling mellem kønnene. Kvindelige kunstnere er underrepræsenteret i mange fora, men det er ikke hele problemet. Også i kulturlivet er der en elite, og der er en rip-rap-rup arbejdsmåde. Måske blokeres udsynet og nysgerrigheden af de høje mure og flotte tårne, som det kunstneriske parnas omgiver sig med. Jeg er 100 % sik-

ker på, at der i det såkaldte vækstlag er mange talenter, kvinder som mænd, der ikke rigtig får en chance, ikke bliver set og slet ikke har de økonomiske muligheder for at leve som kunstner. Og jeg er lige så sikker på, at kvinders livsvilkår betyder, at vi hurtigere renoncerer på ambitionerne og finder et undervisningsjob, hvor det da lugter lidt af kunst og kultur.

Mænd ser os ikke, mænd kender os ikke og mænd vil ikke ligestillingen dybt nok til at være nysgerrige og afgive privilegier.

3. Når alt dette er sagt, så ville det da ikke være uinteressant med et kanoneksperiment, hvor et fastlagt udgangspunkt var, at 50 % af alle værker/kunstnere skulle være kvinder. Hvilken kanon ville vi så se? Og ville netop det projekt ikke blive kunstnerisk skævt, fortænkt og ikke særlig repræsentativt. Jeg tror det. Derfor er hele projektet med en fastlagt kulturkanon dum, ufolkelig og ikke repræsentativ. Jeg er ikke sikker på, at fætter Frede i Tinglev kan genkende sig selv og sin danskhed i det projekt, og jeg er bombesikker på, at han ikke vil bruge den som dansk rambuk eller spydspid overfor sin iranske chauffør-kollega, når de over 8 halve madder snakker om demokrati, Muhammed, Dansk Folkeparti og respekt.

I bedste fald har projektet afsløret kulturministerens fortsatte vendetta mod anderledes tænkende, den elitære repræsentation, og hvor langt der er, før vi kan snakke om reel ligestilling.

MORTEN HESSELD AHL:

1. Jeg vil tro at den aktuelle optagethed af kulturarv og almen dannelse er et resultat af en verden med mange påvirkninger, høj hastighed og en udbredt fornemmelse af rodløshed. Skal man kunne tage favntag

med alt dette, er det nødvendigt at have et fundament at stå på. Derfor bliver interessen for det, der har ført os frem til det, vi er i dag, nærliggende. Mennesket opfinder jo ikke bare sig selv, men er en del af en tradition og en kultur.

2. Hensynet til køn, etnicitet eller seksualitet bør ingen relevans have i forhold til et kanonprojekt. Et kanonprojekt er jo først og fremmest et forsøg på en afdækning af 'vejen ad hvilken', dvs. de væsentligste pejlemærker frem til i dag. Et hensyn til køn, etnicitet eller seksualitet vil ofte være ren historieforvanskning. Til gengæld kan den færdigformulerede kanon være med til at skærpe opmærksomheden om historiske skævheder og uretfærdigheder og følgelig derfor medvirke til, at de fremover bliver afhjulpet.

3. En fælles kulturkanon har som nævnt en pointe i forhold til den historiske forståelse og det moderne menneskes fundament, men den tilbyder også en mulighed for en fælles nutidig referenceramme, der gør os i stand til at kommunikere på tværs af det moderne samfunds mange subkulturer. Det kanoniserede materiale er jo ikke i nogen kvalitativ forstand 'bedre' end det ikke-kanoniserede. Det er blot blevet identificeret som værende af større virkningshistorisk betydning end andet. Endelig skal det understreges, at en kanon ikke er en helgenkåring, men altid må være en uhomogen samling pejlemærker, der er til fortsat diskussion.

LEONORA CHRISTINA SKOV:

1. Den nuværende regering flankeret af Dansk Folkeparti har længe stået og manglet en trumf til sin smagløst iscenesatte kulturkamp mellem 'dem' og 'os'. For ganske vist har en majoritet af vælgerne taget til

sig, at 'de andre' er undertrykte og uoplyste, mens 'vi danskere' er frie og lige. Men hvad svarer man de kritiske røster, der gerne ville vide, hvad 'vi danskeres' fortræffelige 'danskhed' i grunden er for en størrelse? Er det Stryhns leverpostej, der gør os særligt 'danske'? Dannebrog? Den danske sang er en ung blond pige? Med den registrerede kulturarv har man altid svar på rede hånd: 'Vores danskhed' er den særlige kvalitet, der ligger dybt indlejret i de kanoniseringseværdige værker. Så fra nu af kan vi alle løbe listen igennem, hvis vi bliver i tvivl om, hvad vi kommer af, og hvorfor vi er så meget bedre end alle andre. Eller også kan vi undre os såre over, at eksperter har indvilliget i at medvirke til politisk propaganda, tænkt til at genrejse en ynkeligt ekskluderende danskhed.

2. Med sin markante overrepræsentation af hvide mænds værker inden for alle kunstarter er kanonprojektet et ærgerligt bevis på, at patriarkalske forestillinger om kunst og kvalitet stadig har kronede dage. For projektet affirmerer jo forestillingen om, at mænd alene formår at skabe kunstværker af blivende værdi, og det har ganske mange, overvejende kvinder, jo også påpeget, siden litteraturkanonen blev offentliggjort i 2004. Skal man se positivt på det, må man håbe, at den ophedede debat vil synliggøre en omfattende diskrimination på baggrund af køn, seksualitet og etnicitet, der rækker langt ud over de enkelte kanonlister. Desuden kan man sætte sin lid til, at denne synliggørelse med tiden vil skabe en bevidsthed om, hvilket menneskesyn vi reelt videregiver til vores børn. For eksempel hos de næste, der engang får til opgave at sammensætte en kanon.

3. En fælles kulturkanon *kunne* absolut være en berigelse, forudsat at den berigede os med andet og mere end Manden er Stor. For eksempel marginaliserede værker. Skæve værker. Værker, der var langt forud for deres tid. Og ja, kvinders værker. Havde

kanonudvalget haft et bevidst forhold til sine kvalitetskriterier, kunne deres liste ganske kærkomment have nuanceret den offentlige debat og opinion. I sin nuværende form er den snarere en hån mod alle, der optræder på den. Både de inkluderede og de ikke-inkluderede.

BJØRN NØRGAARD:

1. Kulturarven er blevet registreret siden 1800-tallet og fortløbende. I det i dag mere og mere populistiske klima er denne livsvigtige funktion blevet udsat for voldsomme nedskæringer, alt skal give udbytte nu og her, at tænke fremad på de næste generationer lægges for had. I 60'ernes ungdomsoprør blev et nødvendigt opgør med reaktionære aktiviteter sat på dagsordenen, nye værdier blev sat i spil, alternative bevægelser, udenomsparlamentarisme, filosofien og kunsten ud på gaden, selvforvaltning, nærdemokrati, miljøbevægelser, sol og vind, kvindebevægelser, det nye samfund. Den nuværende nyliberalistiske kulturkamp og det nationalt sociale parti DF er således kun krusninger – 60'ernes ændring af vores samfund er gennemgribende. Men vi smed også en del af barnet ud med badevandet, historien, traditionen rummer også værdier, der er afgørende for at forstå, hvem vi er, så vi kan komme videre. 60'erne censurerede fortiden, så kommende generationer ikke kunne tage deres eget opgør. Nutiden er der, hvor fortiden møder fremtiden. Derfor må vi have en mur, de nye mennesker kan spille bolden op ad, ellers er det "Stjerne for en aften" og "Vild med dans," der bliver unge menneskers eneste målestok. Vi, der er ældre, må have modet til at være voksne og sætte normer, de unge kan rive ned og skabe deres egne ovenpå – ja, man kunne forestille sig en ny kanon hvert 7. år.

2. De forskellige udvalg har lagt forskellige

tidsperspektiver i deres respektive kanon. Vi ved alle, at det påvirker, hvilken rolle køn og etnicitet spiller. Disse to begreber har siden 60'erne været en væsentlig del af den politiske dagsorden og den almene bevidsthed. Billedkunststudvalget har taget kanonbegrebet bogstaveligt, ellers giver det ingen mening. At noget bliver kanoniseret betyder, at det allerede har vist sin levedygtighed, at det er blevet en integreret del af vores kunst og kultur. Andre udvalg har ment, at kanonbegrebet skulle være en krystalkugle, hvor man kunne forudsige fremtiden, hvilket sikkert er sympatisk og giver folk mulighed for at tilpasse sig det nutidige. Men det har ikke været billedkunststudvalgets ærinde. Vi har selvfølgelig haft en lang række afdøde kvindelige kunstnere i spil, og derudover har vi kunstnere med dansk/tysk, dansk/islandsk og fransk herkomst, ligesom vi peger på de sammenhænge, disse værker er en del af. Ethvert stort kunstværk rummer et element af forførelse, sanselighed, intimitet. Denne taktile, kropslige kvalitet i billedkunsten er en erotisk dimension, som ikke lader sig direkte definere i den konkrete nutidige kønspolitiske diskurs. Min personlige holdning er, at stor kunst indeholder mand/kvinde, et-

nicitet/tradition, kropslighed/sanselighed, men som et åbent dynamisk felt, der ikke rummer firkantede ideologiske principper, det hører hjemme andre steder, det kunstneriske billede er åbent og rummer mange tolkninger.

3. Det er åbenlyst et dybt problematisk og konfliktfyldt projekt, der strider imod alt, hvad der bør gøres ifølge den herskende senmodernismes dogmer, som er imod enhver, der ved, hvad de taler om. Og netop derfor må vi prøve, inden tåbernes paradys har lukket munden på alt og alle. Denne regerings såkaldte kulturkamp var netop krig mod eksperter, ud fra devisen, at enhver tumpe ved bedst selv, heraf kommer vel også, at politikere nu skal detailstyre universiteter, folkeskole, sygehuse osv., og det går som bekendt rigtig godt. Det afgørende er, at en kanon i dag ikke er en uimodsagt autoritær tvangslære, men et kvalificeret diskussionsoplæg, udformet af kyndige smagsdommere indenfor hver deres felt. Demokrati kræver dialog mellem oplyste borgere, som har et minimum af fælles referencer, der bygger på indsigt og viden om vores egen og verdens tilstand, det gør ikke ondt at blive kloge.